

9
MINISTERSTWO OŚWIATY

PROGRAM NAUKI
W 8 LETNIEJ SZKOLE PODSTAWOWEJ

PROJEKT

JĘZYKI OBCE

PAŃSTWOWE ZAKŁADY WYDAWNICTW SZKOLNYCH
WARSZAWA 1947

JĘZYKI OBCE

Niniejsze materiały programowe są częścią wydawnictwa pt. „Programy 8-letniej szkoły podstawowej. „Projekt“”. Pierwszy zeszyt tego wydawnictwa, a mianowicie programu języka polskiego, podaje w uwagach wstępnych jego genezę i cele. Odsyłając do tych uwag Ministerstwo ponawia apel do ogółu nauczycielstwa o nadsyłanie uwag, ocen i wypowiedzi pod adresem:

Warszawa, Ministerstwo Oświaty, Departament VI

JEZYKI OBCE

W opracowaniu projektu programu wzięli udział:

1. Benisławska Natalia	9. Ładniewska Wanda
2. Dewitzowa Wanda	10. Łukasiewicz Janina
3. Getterowa Natalia	11. Moykowski Zygmunt
4. Hergeseleowa Aleksandra	12. Ostrowska Klara
5. Jastroch Klara	13. Piwowońska Zofia
6. Jungman Feliks	14. Rakowska Helena
7. Krynicki Marian	15. Sędziukowa Eugenia
8. Loria Jadwiga	16. Siwicka Zofia
-

JĘZYK OBCY

(angielski, francuski, niemiecki i rosyjski)

3 godziny tygodniowo.

Cele nauczania

Cel praktyczny:-

Osiągnięcie możliwości porozumienia się w słowie i piśmie w języku obcym w zakresie najprostszych zjawisk życia codziennego, rozumienie łatwych tekstów bez użycia słownika oraz umiejętność posługiwania się słownikiem dwujęzycznym dla rozumienia trudniejszych tekstów, poznanie najprostszych form gramatycznych i ich stosowanie, a przez to opanowanie zasad poprawnego wyśławiania się.

Cel poznawczy i wychowawczy:

Zaznajomienie w ogólnych zarysach z charakterem obcego kraju i życiem jego mieszkańców.

Uświadomienie odrębności i wartości własnego narodu oraz osiągnięć i potrzeb własnego kraju w zestawieniu z życiem i środowiskiem obcym.

Wychowanie uczniów w poszanowaniu zasad demokratycznych, dostojęstwa pracy i godności człowieka. Pogłębianie poczucia językowego i znajomości polszczyzny przez zestawianie i porównywanie z właściwościami języka obcego.

Rozwijanie zdolności myślenia przez wysiłek rozumienia i wypowiedzania myśli i uczuć w języku obcym.

JĘZYK ANGIELSKI

KLASA VI — Rok. I.

Material rzeczowy:

Szkoła i dom.

Życie młodzieży w szkole i w domu z uwzględnieniem charakterystycznych stosunków anglosaskich. Podział czasu: pory roku, miesiące, dni tygodnia.

Zajęcia i obowiązki ucznia; sporty np. *a foot-ball match*; uroczystości szkolne i rodzinne, np. *George's birthday*; obserwacje i przygody ucznia; posiłki, święta (*Christmas*), *week-end*, wycieczki. Uwaga: Materiał nauczania winien być podany w formie opowiadań, dialogów, łatwych wierszy, piosenek z uwzględnieniem humoru, rebusów, anegdot i przysłów.

• Materiał gramatyczny:

Przedimki nieokreślone, określone. Liczba mnoga rzeczowników z uwzględnieniem najczęściej używanych form nieprawidłowych, jak *child, man, tooth*. Odmiana rzeczowników.

Stopniowanie przymiotników, prawidłowe i nieprawidłowe.

Zaimki: osobowe, pytające, względne, dzierżawcze, wskazujące, zwrotne, nieokreślone.

Czasowniki posiłkowe: *to be, to have, to do, I can, I must, I may, I shall, I will*.

Czasowniki prawidłowe oraz najczęściej używane nieprawidłowe w następujących trybach i czasach: *Imperative, Present, Past Simple, Future, Present, Perfect* — w formie twierdzącej, pytającej, przeczącej.

Continuous Form w czasach *Present* i *Past Simple*

Liczebniki główne i porządkowe do 1.000.000.

Przysłówki, najpotrzebniejsze przyimki, spójniki.

Zdanie pojedyncze, rozwinięte i złożone.

Ćwiczenia z fonetyki: dobieranie wyrazów o jednakowym brzmieniu samogłosek (*hand-black, take-name*).

Ćwiczenia piśmienne:

Utrwalenie na piśmie łatwych ćwiczeń przerobionych ustnie w klasie (na podstawie czytanki): pytania i odpowiedzi odtwarzające tekst, dyktanda, przepisywanie tekstów itp.

10—12 prac piśmiennych.

KLASA VII — Rok II.

Materiał rzeczowy:

Praca i życie Anglosasów:

1. Na wsi: wieśniak angielski, farmer amerykański, majówka
anegdoty o zwierzętach domowych, młodzież pomaga, w pracy rolniczej w różnych porach roku w Europie i w U. S. A.

Sporty latem i zimą.

2. W mieście: a) zakupy artykułów spożywczych i odzieży, ruch uliczny. System monetarny, miary i wagi; b) środowisko przemysłowe: praca rzemieślnika, górnika, zwiedzanie fabryki; c) zwiedzanie miasta portowego, podróże dawniej a dziś (Stevenson) — lotnictwo, motoryzacja.
3. Na morzu: powrót rybaków z połowu, list marynarza (burza na morzu).

Uwaga: Materiał nauczania winien być podany w formie opowiadań, opisów z uwzględnieniem wierszy, piosenek, humoru, anegdot, przysłów.

Materiał gramatyczny:

Rodzaj rzeczownika — liczba mnoga rzeczowników z dalszym uwzględnieniem odchyłeń od zasadniczych reguł.

Liczebniki: Ułamki.

Czasowniki nieregularne. *Past Perfect Tense*.

Conditional I. Continuous Form w czasie *Future* i *Present Perfect*. Strona bierna. *Defective Verbs*.

Zdania warunkowe i czasowe (wprowadzić i ćwiczyć jako zwroty).

Ćwiczenia piśmienne:

Krótkie dyktanda, streszczenia łatwych, opracowanych w klasie tekstów czytankowych, rozszerzenie systemu pytań i odpowiedzi, opisy 'przedmiotów i obrazów przedstawiających akcje; ćwiczenia gramatyczne.

8—10 prac piśmiennych.

KLASA VIII — Rok III.

Materiał rzeczowy: Człowiek i świat.

1. *Jamboree* w Anglii: Organizacje młodzieży, życie skautów, sztandary, gawędy przy ognisku; przygody, podróże, wyprawy, np. walki z Indianami, życie trapera w Kanadzie, poszukiwacze złota w Kalifornii, strzyżenie owiec w Australii, polowanie w Afryce.

Święta państwowe w Anglii i U. S. A.: *Empire Day*, *Bank Holidays*, *4 th of July*, *Thanksgiving Day*. Wybitni przedstawiciele Anglii i U. S. A. (Scott, Lincoln, Washington, Livingstone, Roosevelt).

2. Zwiedzanie Londynu i Nowego Yorku (pożądane ilustracje i plany.)

Uwaga: Stosuje się opanowanie pamięciowe krótkich poezji i urywków prozy z uwzględnieniem humoru, rebusów, anegdot i pieśni.

Material gramatyczny:

Uzupełnienie i usystematyzowanie wiadomości nabytych w latach poprzednich. Czasowniki nieprawidłowe. *Future Perfect. Conditional Perfect. Gerund.* Funkcje bezokolicznika i imiesłowu w czasie teraźniejszym i przyszłym. Cztery funkcje *to do*. Użycie dativu.

Używanie przedimków. Tworzenie nowych wyrazów za pomocą przedrostków i przyrostków. Mowa zależna. Synonimy i homonimy. Stosowanie symbolów fonetycznych.

Ćwiczenia piśmienne:

Ugruntowanie prac klas poprzednich; budowa planu kompozycyjnego, streszczenie czytanek przy pomocy planu, odpowiedź na podyktowane pytania o charakterze syntetycznym, krótkie ćwiczenia na temat zdarzeń z życia i otoczenia młodzieży, pisanie listów zwykłych i handlowych.

6—8 prac piśmiennych.

JĘZYK FRANCUSKI

KLASA VI.

Material rzeczowy:

Życie młodzieży w szkole i w domu, na tle miasta i wsi, we Francji i w Polsce.

Życie klasy, nauczyciel i uczeń, izba szkolna, lekcja, plan lekcyjny, pomoce szkolne ucznia, rysunek, barwy, liczenie do dziesięciu.

Obowiązki i zajęcia młodzieży. Spółdzielnia uczniowska, Harcerstwo.

Liczebniki do stu. Cztery działania arytmetyczne.

Człowiek, części ciała. Zwierzęta i ptaki z najbliższego otoczenia.

Czas: zegar, godzina, dzień, tydzień, miesiąc itd. Pory roku. Pogoda. Prace i wypoczynek na wsi i w mieście (pole, łąka, ogród, warsztat pracy w mieście).

Zwyczaje i życie rodzinne.

Budynek, mieszkanie, rodzina, pożywienie, ubranie; higiena życia codziennego.

Boże Narodzenie. Nowy Rok (*Gui du Nouvel An*). Trzej Królowie (*La gâteau des Rois*). Urodziny. *Mardi gras*. 14 lipca.

Sporty.

Ćwiczenia gimnastyczne, rower, piłka nożna, tenis, pływanie, wioślarstwo itp.

Ruch uliczny.

Ruch na ulicach miasta i na drogach. Rower, kolej, tramwaj, motocykl, samochód, autorail.

Wycieczki.

Pieszo, rowerem, koleją. Dworzec. Jarmark francuski (*Foire*). Kupiec wędrowny. Sklep w mieście. Cyrk. Kino. Radio. Lotnisko.

Podróże i przygody.

Równiny, góry, jeziora, rzeki, morze, port.

Należy podkreślić cechy obcego miasta i wsi, odrębność w sposobie wyrażania uczuć rodzinnych i koleżeńskich oraz zamilowania techniczne i sportowe młodzieży francuskiej.

Uwaga: Materiał nauczania powinien być podany w formie opowiadań, dialogów, anegdot, żywych opisów, wierszyków, piosenek z wyraźnym nastawieniem czynnościowym, pobudzającym ucznia do postawy czynnej.

Materiał gramatyczny:

Rodzajniki określony i nieokreślony. Najczęstsze wypadki opuszczania rodzajnika (w formie przeczącej i po przysłówkach ilościowych).

Rzeczownik: liczba pojedyncza i mnoga. Liczba mnoga rzeczowników na *al*, *eau*, *eu*.

Przymiotniki: regularne i nieregularne, rodzaj męski i żeński. Liczba pojedyncza i mnoga. Stopniowanie przymiotników.

Czasowniki posiłkowe *avoir* i *être*. Koniugacja czasowników: trzy grupy. W tym z grupy trzeciej: *aller*, *venir*, *sortir*, *faire*, *dire*, *lire*, *écrire*, *prendre*, *mettre*, *recevoir*, *voir*, *savoir*, *vouloir*, *pou-*

voir. Czasowniki zwrotne. Czasy: *présent, passé composé, futur immédiat* i *futur simple, imparfait* trybu oznajmującego. Tryb rozkazujący. Bezokolicznik. *Article partitif*. Zaimki najważniejsze traktowane jako materiał leksykalny. Liczebniki do stu.

KLASA VII.

Materiał rzeczowy:

Życie i praca Francuza w mieście i na wsi.

Sceny i obrazki z życia na dworcu, lotnisku, na ulicy, w metro, autobusie, dotyczące robotnika, rzemieślnika, handlarza, artysty i innych przedstawicieli ludności francuskiej i miasta francuskiego.

Dworzec paryski, wyjazd z Paryża na urlop wypoczynkowy lub na wakacje, organizacja dworca, napisy orientacyjne, rozkłady jazdy, napisy w wagonach. Wrażenia z pociągu (jakaś scena z podróży). Zwyczaje francuskie.

Podróż na południe Francji, zmiana pejzażu, klimatu, charakter mieszkańców. Podróż samolotem.

Wielkie bulwary w Paryżu. Metro. Midinetki. Wielkie magazyny. Komunikacja autobusowa. Wielkie hale targowe. Paryż rankiem. Rzemieślnicy i handlarze uliczni. Paryż wieczorem. Ogłoszenia i reklamy.

Wieś francuska. Życie i praca wieśniaka francuskiego.

Ferma nowoczesna. Prace rolnika w polu, na dziedzińcu i w domu. Winobranie. Plugi mechaniczne, żniwiarki, młockarnie. Spółdzielnia rolnicza. Zajęcia w lesie, łąkach. Sianokosy.

Rybołówstwo morskie. Port francuski (Marsylia lub inny). Latarnia morska.

Podróże, przygody, zastosowanie niektórych wynalazków technicznych.

Podróż okrętem, typy okrętów: pasażerskie, towarowe, rybackie i wojenne.

Wyprawy naukowe i techniczne. Ekspedycje zamorskie.

Sceny z życia w koloniach. Las zwrotnikowy. Dzikie zwierzęta, polowania.

Nowoczesna fabryka samochodów (Renault lub Citroën). Motoryzacja. Huta lub inna fabryka. Robotnicy. Tkacze. Górnicy. Górnicy polscy we Francji.

Materiał gramatyczny:

Nieregularny rodzaj żeński i nieregularna liczba mnoga rzeczowników i przymiotników. Tworzenie przysłówków. Przy-

miotniki i zaimki. Przymiotniki liczebnikowe. Nieregularne stopniowanie przymiotników i przysłówków. Czasowniki zwrotne. Strona bierna. Ważniejsze czasowniki grupy trzeciej. Czasy: *passé simple*, *passé récent*, *plus-que-parfait*, *conditionnel présent*.

Użycie przyimka *de* zamiast rodzajnika (najważniejsze wypadki).

KLASA VIII.

Materiał rzeczowy:

Typy Francuza północy (Paryż) i południa. Zwyczaje i obyczaje.

Paryżanin na ulicy, przy pracy, w kawiarni. Jego główne cechy: pracowitość, energia, wesołość, zapalczliwość, ciekawość i inne.

Typy paryskie: drobny kupiec (*petit commerçant*), robotnik i rzemieślnik z Faubourg Saint-Antoine, sprzedawca gazet, uliczny sprzedawca towarów, camelot, śpiewak uliczny i sprzedawca nut, muzykant.

(Boże Narodzenie (*le Réveillon. Mi-carême*. Nowy Rok, *Mardi-Gras*. 14 lipca. *La Toussaint*).

Prowancja. Pejzaż i klimat, charakter mieszkańców. Monumentalne zabytki rzymskie. Typ południowca. Regionalizm. Gaskonia. Gaskończycy. Tradycjonalizm baskijski.

Flandria i Flamandowie francuscy.

Normandia — jej charakter rolniczo-przemysłowy, zdrowy rozsądek (*le bon sens*) i realizm wieśniaka normandzkiego.

Bretania — jej cechy charakterystyczne.

Wybrane momenty z życia narodu francuskiego. Wybitne postacie Francji dawnej i nowoczesnej, np.: Pieśń o Rolandzie, Król Ludwik Święty i wyprawy krzyżowe. Joanna d'Arc. Bayard — rycerz bez skazy i trwogi. Henryk IV. Corneille. Rousseau. Lavoisier. Carnot. Z lat wielkiej rewolucji francuskiej: zdobycie Bastylii i święto 14 lipca. Reformy wielkiej rewolucji. Pasteur. Flammarion. Blériot, Jaurès Curie-Skłodowska lub inni.

Walka Francji z Niemcami. Inwazje germańskie 1870, 1914—1918, 1939—1945. Alzacja.

Charakterystyczne rysy demokracji francuskiej. „*Ceinture rouge de Paris*”. Związki zawodowe. Życie polityczne i kulturalne.

Giełda paryska. Banki. Kasy Oszczędnościowe.

Najbardziej charakterystyczne gałęzie przemysłu francuskiego: przemysł turystyczny, samochodowy, kosmetyczny, *articles de Paris* i inne.

Morze w życiu Francji.

Życie w koloniach.

Algier — najstarsza kolonia francuska. Marokko — teren ekspansji gospodarczej francuskiej. Sahara. Francuska Afryka zachodnia. Środki komunikacji. Indo-Chiny. Zagadnienie kolonialne.

Najważniejsze momenty stosunków polsko-francuskich.

Emigracja polska we Francji po powstaniach i po wojnie 1914—1918 r. Braterstwo broni. Wspólne ideały.

Materiał gramatyczny:

Zdanie złożone. Zwrot *c'est... qui, c'est... que*.

Zaimki osobowe. Zaimek osobowy jako dopełnienie w zdaniu. Zaimki względne (uzupełnienie).

Czasownik — czasy: *passé antérieur, futur antérieur, conditionnel passé, subjonctif présent et passé. Participe présent et passé*. Zdania warunkowe. *Participe présent — adjectif verbal. Infinitif passé*.

Najbardziej charakterystyczne przykłady z dziedziny słowotwórstwa.

JĘZYK NIEMIECKI

KLASA VI.

(pierwszy rok nauczania).

Materiał nauczania

a) Materiał rzeczowy:

Opowiadania, dialogi, anegdota, barwne i żywe opisy, wiersze ilustrujące życie młodzieży w szkole i w domu, na tle miasta i wsi u nas i w kraju obcym — z uwzględnieniem momentu pracy i rozrywki oraz czynnika społecznego.

W materiale rzeczowym uwzględnić należy w szczególności: życie klasy; obowiązki i zajęcia młodzieży; zwyczaje, uroczystości szkolne i rodzinne; sporty, wydarzenia na ulicy, ruch uliczny, przechadzki; wycieczki — z podkreśleniem cech zewnętrznych obcego miasta i wsi; przygody i obserwacje młodzieży.

W ujęciu powyższych tematów powinny przejawiać się uczucia i zamiłowania młodzieży, a więc: uczucia rodzinne, koleżeńskie, przyjaźń, uprzejmość, miłość do przyrody, przywiązanie do zwierząt, zamiłowanie do sportu; zamiłowania techniczne itp.

b) Materiał gramatyczny:

Zdanie pojedyncze (w formie twierdzącej, przeczącej i pytającej). Szyk zdania pojedynczego.

Rzeczownik z rodzajnikiem określonym i nieokreślonym, odmiana mocna i słaba.

Przymiotnik: odmiana z rodzajnikiem określonym i nieokreślonym.

Zaimki: osobowe, dzierżawcze.

Przyimki rządzące trzecim przypadkiem (*aus, bei, mit, nach, von*), rządzące czwartym przypadkiem (*durch, für, um*), rządzące trzecim względnie czwartym przypadkiem.

Liczebnik (do stu włącznie).

Czasowniki posiłkowe, posiłkowe trybu (*Hilfsverben des Modus: dürfen, können, müssen, sollen, wollen*), słabe, najpospolitsze mocne. Czasownik zwrotny. Czasy: *Präsens, Imperfekt, Perfekt* trybu oznajmującego strony czynnej. Tryb rozkazujący.

Traktowane wyłącznie jako materiał **leksykalny**: przymiotnik: stopniowanie regularne i nieregularne; zaimek wskazujący: *dieser*, nieokreślony: *kein*, zaimki pytające; czasowniki złożone oraz najczęściej używane nieregularne; bezokolicznik z „zu” i bez „zu”.

KLASA VII.

Materiał nauczania

a) Materiał rzeczowy:

Opowiadania, dialogi, anegdoty, barwne i żywe opisy, wiersze ilustrujące życie i pracę Austriaka, Niemca, Szwajcara ¹⁾ w mieście i na wsi, przedstawiające sceny i obrazki z życia i zajęć mieszkańców miasta (np. robotnika, górnika, rzemieślnika, kupca, urzędnika, lekarza) oraz z życia i prac mieszkańców wsi na tle pór roku.

W szczególności uwzględnić należy: zastosowanie niektórych nowoczesnych wynalazków technicznych w życiu i sporcie, różne formy pracy i zwyczajów, zależne od odrębności krajobrazu.

¹⁾ Chodzi o ludność niemieckiej części Szwajcarii.

Opowiadania o przygodach i niezwykłych zdarzeniach podczas podróży w świat, np. żaglowcem, sterowcem, samolotem, samochodem. W powyższym materiale winny zaznaczać się pewne cechy Austriaka, Niemca i Szwajcara oraz występować odpowiednie zagadnienia moralne i społeczne natury ogólnej.

b) Materiał gramatyczny:

Zdania złożone. Szyk zdania pobocznego.

Rzeczownik: odmiana mieszana; imiona własne.

Przymiotnik: stopniowanie regularne i nieregularne.

Przysłówek: stopniowanie.

Zaimki: wskazujące (*dieser, jener*), względne, nieokreślony *kein*.

Uzupełnienie przyimków rządzących trzecim i czwartym przypadkiem.

Czasowniki posiłkowe trybu (*mögen, lassen*); ważniejsze czasowniki mocne i najpospolitsze nieregularne. Czas *Plusquam-perfekt* trybu oznajmującego, *Futurum I*. Czasowniki złożone.

Stosowane wyłącznie jako materiał leksykalny i okolicznościowo: bezokolicznik z „zu“ i bez „zu“ przyimki rządzące drugim przypadkiem (*statt, während, wegen*).

KLASA VIII.

Materiał nauczania

a) Materiał rzeczowy:

Opowieści i łatwe ballady.

Opowiadania ilustrujące wybrane momenty z życia narodów posługujących się językiem niemieckim jako językiem ojczystym (Austria, Niemcy i niemiecka część Szwajcarii) w przeszłości oraz z życia wybitnych postaci tych narodów.

Barwne, plastyczne obrazy, sceny, opowiadania, podania, poezje, ilustrujące na tle krajobrazu i środowiska różne typy Austriaków, Niemców, Szwajcarów (mieszkańców wybrzeża morskiego, gór, nizin, wielkich miast, okręgów przemysłowych); praca, zwyczaje, obyczaje.

Uwaga: Przy opracowywaniu powyższego materiału należy zwracać uwagę na charakterystyczne cechy wyżej wymienionych narodów na tle przeszłości i teraźniejszości.

b) Materiał gramatyczny.

Zdanie złożone. Najważniejsze zdania poboczne.

Najważniejsze zasady użycia czasów.

Bezokolicznik z „zu“ i bez „zu“.

Przymiotnik: odmiana bez rodzajnika.

Przymyki rządzące 2 przypadkiem (*statt, trotz, während, wegen*).

Czasownik: strona bierna poznanych czasów.

Konditionalis I (w okresach warunkowych).

Traktowane jako materiał leksykalny: *Koniunktiv* — mowa zależna.

Wyniki nauczania

(w zakresie języka angielskiego, francuskiego i niemieckiego).

Materiał nauczania podany w programie obejmuje szereg zagadnień fakultatywnych; konieczne do przerobienia minimum określają następujące wyniki.

KLASA VI — Rok I.

Umiejętność poprawnego odczytania przerobionego w klasi tekstu. Umiejętność wypowiedzania się w zakresie przerobionego materiału. Praktyczna znajomość form językowych w zakresie podanego w programie materiału gramatycznego i leksykalnego

KLASA VII — Rok II.

Umiejętność poprawnego przeczytania znanego tekstu. Osiągnięcie pewnej sprawności konwersacyjnej w zakresie przerobionego materiału. Odpowiedzi na pytania syntetyczne na podstawie odczytanego tekstu. Umiejętność stosowania reguł gramatycznych w zakresie materiału klasy VII.

KLASA VIII — Rok III.

Umiejętność płynnego i poprawnego przeczytania łatwego tekstu. Osiągnięcie sprawności w formułowaniu prostych zdań. Umiejętność prowadzenia łatwej rozmowy na tematy z podręcznika lub życia codziennego. Umiejętność stosowania zasad gramatycznych objętych programem 3 klas. Rozumienie nieco trudniejszych tekstów przy pomocy słownika.

Słownictwo czynne — około 400 słów na każdą klasę.

Uwagi metodyczne.

Cele wskazane w programie mogą być zrealizowane przez stosowanie właściwej metody nauczania. Tą najwłaściwszą metodą jest metoda bezpośrednia, oparta jest bowiem na podstawach psychologicznych, zdała również egzamin praktyczny, gdyż stosowana powszechnie w szkołach dawała wyniki zadawalające. Ma ona niezaprzeczoną wyższość nad innymi metodami, a w szczególności nad metodą tłumaczeniowo-gramatyczną, stosowaną przy nauczaniu języków starożytnych.

Metoda nauczania winna być unowocześniona i oprzeć się na zainteresowaniach ucznia, zmieniających się zależnie od jego wieku i rozwoju. Czynna postawa ucznia, wywołana zainteresowaniem przez poruszone tematy, powinna więc być niezbędnym składnikiem lekcji języka, a nakazem dydaktycznym wzbudzenie zaciekawienia ucznia.

Metoda bezpośrednia wymaga odpowiednich warunków pracy: liczbę uczniów w klasie należało by określić na 30. Szybki bieg pytań i odpowiedzi, ćwiczenia w mówieniu — ta podstawa metody bezpośredniej przy większej liczbie uczniów jest utrudniona, przybiera tempo powolne, a przez to samo traci w znacznym stopniu, a nieraz i zupełnie, swą wartość. Nauczanie gramatyki, które zgodnie z wymaganiami metody bezpośredniej powinno wypływać z narastającej stopniowo i nabytej już znajomości praktycznej form językowych, byłoby przy dużej liczbie uczniów niemożliwe. Stosowanie więc metody bezpośredniej uzależnione jest w znacznej mierze od warunków lokalnych takich, jak liczba uczniów w klasie, uzdolnienie ich do języków, metodyczne przygotowanie nauczyciela, pewne pomoce naukowe i inne. Tam gdzie szkoła podstawowa tym warunkom nie odpowiada, wskazane jest stosowanie metody pośredniej — mieszanej.

Metoda pośrednia dopuszcza w szerszym stopniu użycie języka ojczystego zarówno przy wprowadzaniu ucznia w nowy tekst, jak również jako środek kontroli. Nauczanie gramatyki odbywa się w języku ojczystym.

Należy zaznaczyć wyraźną różnicę pomiędzy dawną metodą gramatyczno-tłumaczeniową, używaną i obecnie przy nauczaniu języków klasycznych, a metodą pośrednią. Metoda gramatyczno-tłumaczeniowa opiera się na porównywaniu form językowych obcych z odpowiednimi polskimi. Siłą rzeczy nauczyciel musiałby w tych warunkach ustawicznie posługiwać się językiem polskim, co jest niepożądane. W metodzie pośredniej nauczyciel wprowadza ucznia w trudniejsze zagadnienia gramatyczne za

pomocą przykładów w języku obcym, objaśnianych po polsku. Powinno to jednak być tylko punktem wyjścia do objaśnień gramatycznych. Opanowanie zaś danej formy językowej powinno przyjść bez użycia języka ojczystego. Przy wprowadzaniu w nowy tekst i w nowe słownictwo nauczyciel, stosując metodę pośrednią nie podaje wszystkich nowych wyrazów i elementów zdania w tłumaczeniu polskim, lecz ucieka się do pomocy języka polskiego tylko przy wyrazach abstrakcyjnych lub tych konkretnych, których wyjaśnienie w języku obcym wymagałoby zbyt wiele czasu, niewspółmiernie wiele do osiągalnego wyniku:

Nauczyciel użyje jednak bez wahania tłumaczenia jako środka kontroli wiadomości ucznia.

Okres wstępny bezpodręcznikowy przy metodzie bezpośredniej (od 2 tygodni do miesiąca) ma na celu uformowanie fonetyczne ucznia, osłuchanie z dźwiękami mowy obcej i elementarne wyćwiczenie narządów mowy w języku obcym. Inne cele okres bezpodręcznikowy, poza celami fonetycznymi, biernymi i czynnymi, usuwa na plan dalszy.

Przy stosowaniu metody pośredniej okres bezpodręcznikowy odpada.

Stosowanie transkrypcji fonetycznej jest sprawą dowolną i pozostawia się do uznania nauczyciela.

Przy nauczaniu języka niemieckiego stosuje się wyłącznie alfabet łaciński.

Ćwiczenia

KLASA VI — Rok I.

Pierwsze ćwiczenia w mówieniu — to pytania i odpowiedzi w języku obcym. Należy już od pierwszych lekcji stosować pytania o charakterze czynnościowym. Takie nastawienie pozwala nauczycielowi w znacznym stopniu unikać podejścia „infantylnego” lub opisowego. Ćwiczeniem w mówieniu są również pytania zadawane przez uczniów uczniom lub nauczycielowi.

Stopniowo nauczyciel przechodzi od pytań bardzo prostych do pytań syntetycznych, wychodzących poza treść dopiero co usłyszaną lub odczytaną.

Czytanie winno się odbywać po uprzednim przygotowaniu tekstu w klasie. Nowy tekst odczytuje z reguły nauczyciel. Uczeń czyta tekst już uprzednio przygotowany i zrozumiany. Należy traktować czytanie ucznia jako czynne ćwiczenie fonetyczne, przy czym tzw. przyspiew zdaniowy jest równie ważny, jak wymowa

poszczególnych wyrazów. Przy czytaniu chóralnym należy bezwzględnie unikać skandowania; chóralne czytanie wskazane jest tylko po dobrym przygotowaniu poszczególnych uczniów i całych grup.

Słownictwo.

Należy kojarzyć wyraz obcy z jego zawartością pojęciową, stąd wyrazy (tzw. słowa) trzeba uważać za organiczną część zdania i objaśniać je w kontekście. Poznawanie więc i przyswajanie wyrazów odbywa się przede wszystkim w zdaniu zarówno ustnie, jak i piśmiennie, wyraz bowiem ma swe istotne znaczenie tylko w zdaniu. Podawanie wszystkich nowych wyrazów w języku polskim jest zbędne. Nie należy się posługiwać językiem polskim, gdy nie zachodzi konieczność. Kontrola przyswojonego materiału leksykalnego odbywa się przez ćwiczenia w mówieniu i ćwiczenia piśmienne. Tylko tak ujęte słownictwo przyczyni się do stałego rozszerzania słownika ucznia oraz do umiejętności wypowiedzenia choćby w najprostszej formie swych myśli.

Należy rozróżniać słownictwo czynne i bierne. Przy stosowaniu metody pośredniej słownik bierny ucznia będzie znacznie obszerniejszy od czynnego.

Gramatyka.

Przy metodzie bezpośredniej stosujemy przy nauczaniu gramatyki indukcję.

Uczymy gramatyki zaczynając od form najważniejszych i najłatwiejszych, a punktem wyjścia jest ich użyteczność praktyczna. W ścisłym związku z praktyką mówienia, a więc w oparciu o nabytą już zdolność konwersacyjną, dochodzi się do uświadomienia form gramatycznych. Nauczyciel jako punkt wyjścia przyjmuje konwersację lub dokładnie znany tekst. Planowość jednak we wprowadzaniu nowych form gramatycznych i narastaniu materiału gramatycznego jest konieczna.

Przy metodzie pośredniej (mieszanej) nauka gramatyki odbywa się w języku polskim. Postępowanie dedukcyjne nasunie się wtedy jako logiczna konieczność. Nauczyciel podaje regułę gramatyczną w języku polskim, a objaśnia ją na przykładach bądź z tekstu, bądź na skomponowanych w tym celu. Nie wyklucza to stosowania indukcji w tych wypadkach, gdy zjawisko gramatyczne jest bardzo proste, a poznanie go nie nasuwa żadnych wątpliwości i nie przedstawia większych trudności dla ucznia. Przy aktywnym nastawieniu ucznia nasuwa się konieczność

szybkiego poznania koniugacji czasowników. Koniugacja dialogowa jest wtedy bardzo wskazanym ćwiczeniem. Bez tego ćwiczenia odmiana czasowników jest abstrakcyjna, oderwana od potrzeby i celów czynnego nauczania. Ćwiczenie polega na stawianiu szeregu pytań w języku obcym z użyciem koniugacji czasowników; pytania zadaje nauczyciel, a następnie jeden lub kilku uczniów tak, aby w odpowiedziach znalazła się odmiana potrzebnej formy czasownikowej.

Ponadto jako ćwiczenia gramatyczne przewiduje się: tworzenie przykładów w zdaniach na poznane już formy gramatyczne, np. zamianę osoby lub liczby poj. na mnogą. Najprostszy ćwiczeniem potrzebnym, lecz w praktyce nadużywanym, jest odmiana czasowników w paradygmatach.

Tak jak w słownictwie należy i tutaj rozróżniać znajomość gramatyki czynną i bierną — świadome używanie pewnych form gramatycznych w mowie od rozumienia tylko tych form w tekście.

Memorowanie.

Do zakresu ćwiczeń szkolnych należy również memorowanie — uczenie się na pamięć krótkich urywków prozy i poezji. Poza ćwiczeniem pamięci jest to dobry środek zaprawiania się w wymowie oraz wzbogacenia zasobu leksykalnego.

Opis obrazów lub ilustracyj.

W formie pytań i odpowiedzi, następnie w formie opowiadania należy również do ćwiczeń zaleconych na tym poziomie nauczania. Przy odpowiednim poziomie klasy należało by rozwijać i rozszerzać opis, co mogliby robić sami uczniowie tylko przy pomocy nauczyciela.

Tłumaczenie przez uczniów całych urywków lub zwrotów z języka obcego na polski należy uważać za jeden ze środków sprawdzenia i kontroli.

Śpiew chóralny.

W języku angielskim i francuskim tam, gdzie warunki lokalne na to pozwalają, przyczyni się do usprawnienia wymowy ucznia. Śpiewania pieśni niemieckich, jako czynnika emocjonalnie aktywnego, należy ze zrozumiałych względów unikać.

Ćwiczenia piśmienne.

Pierwsze ćwiczenia piśmienne w języku obcym to przepisywanie tekstu oraz odpowiedzi na pytania początkowo rekonstruk-

cyjne, bliskie tekstu, później rozszerzone. Następnym ćwiczeniem jest autodyktando — uczeń pisze na tablicy tekst, który umie już na pamięć. Zwykle dyktando dyktowane przez nauczyciela należy uważać jedynie za środek kontroli i stosować niezbyt często.

KLASA VII — Rok II.

Wszystkie ćwiczenia podane wyżej tak jak w roku I. Ponadto: dialogi pomiędzy uczniami, inscenizacja ściśle podług podręcznika, następnie w zmienionej formie. Opowiadanie lub streszczenie całego przeczytanego urywka.

Ćwiczenia piśmienne.

Tak jak w roku I. Ponadto: redagowanie przez ucznia pytań do przeczytanego tekstu.

Opis opracowanego obrazka. Wymienienie serii czynności według obrazka, ilustracji lub przeczytanego urywka.

KLASA VIII — Rok III.

Wszystkie podane wyżej ćwiczenia jak w roku I i II. Ponadto: przeróbka dialogu na opowiadanie w trzeciej osobie. Inscenizacja krótkich opowiadań w formie dialogu. Rozszerzenie lub dopełnienie przeczytanego urywka: Zapoznanie ucznia ze słownikiem dwujęzycznym i stałe wdrażanie ucznia w posiłkowanie się nim.

Ćwiczenia piśmienne.

Streszczenie przeczytanego tekstu. Wypracowania na bardzo proste tematy, bliskie lektury podręcznikowej.

Aktualizacja.

Pytania i odpowiedzi uczniów zredagowane w formie najprostszej, odnoszące się do rzeczy i faktów bliskich uczniowi.

JĘZYK ROSYJSKI

KLASA VI.

I. Opanowanie początków języka rosyjskiego (około 30 godzin).

Ćwiczenia fonetyczne dla przyswojenia brzmienia mowy rosyjskiej w oddzielnych wyrazach i w zdaniach.

Odczytywanie według podręcznika wyrazów i zdań poprzedzone analizą sylabową i dźwiękową. Przyswojenie słownictwa w zakresie 250—300 wyrazów rosyjskich. Ćwiczenia specjalne w wymawianiu wyrazów rosyjskich o trudnym brzmieniu. Opanowanie prawidłowego akcentu w wyrazach dwu — i trzysylabowych.

Pisanie liter małych i dużych, wyrazów i krótkich zdań w związku z nauką czytania.

II. Czytanie, rozwój mowy i pisania (około 70 godzin).

a) Czytanie

Uzyskanie sprawności w prawidłowym i dobitnym czytaniu rosyjskiego tekstu z podręcznika ze zrozumieniem treści. Przestrzeganie akcentów, pauz i intonacji przy głośnym czytaniu. Samodzielne ciche czytanie niewielkich opowiadań i czytanek z podręcznika poprzedzone objaśnieniem nieznanymi wyrazów. Uczenie się na pamięć niewielkich wierszy, przysłów, zagadek i krótkich urywków prozą.

W związku z czytaniem i mówieniem wzbogacenie słownictwa do 1.000—1.200 słów rosyjskich.

Odpowiedzi na pytania z zakresu przeczytanego urywka w brzmieniu tekstu oraz swoimi słowami. Zbiorowe formułowanie pytań w związku z odczytanym tekstem i odpowiedzi na pytania. Streszczenie przeczytanego tekstu na pytania i samodzielne bez pytań. Rozbijanie przeczytanego tekstu na części i opowiadanie częściami (z pomocą nauczyciela).

Material rzeczowy.

1. Czytanki i opowiadania na dostępne dla dzieci tematy z życia Z. S. R. R. Rodzina i szkoła radziecka, dzieci, ich zajęcia, zabawy i rozrywki, przyroda rosyjska, zwierzęta domowe i dzikie, praca i rozrywki w mieście i na wsi, budownictwo socjalistyczne, święta rewolucyjne, konstytucja Z. S. R. R. Wielka wojna z niemieckimi najeźdźcami w obronie ojczyzny.

2. Dostępne pod względem treści, słownictwa i stylu fragmenty literatury pięknej i niewielkie utwory w całości: wiersze, streszczenia baśni ludowych, opowiadania (z wypisów literackich) Lwa Tołstoja, Uszyńskiego, poezje Puszkina, Majkowa, Pleszczewy, Nikitina, Niekrasowa, Michałkowa, Marszaka, Lebiediewa-Kumacza i innych, pieśni ludowe, zagadki i przysłowia.

Wykaz utworów literatury pięknej nadających się do lektury.

Baśnie ludowe: „Lis i Wilk“, „Kot i Lis“.

Zagadki, przysłowia, piosenki, „czastuszki“.

A. S. Puszkina — Wyjątki z „Bajki o carze Sołtanie“.

„Wietter po moriu guliajet“.

„W siniem niebie zwiozdy bleszczut“

„Ostrow na morie leżit“.

Jesień. Koń „Kaukaz“. Bitwa pod Połtawą.

M. J. Lermontow

Sosna. Żagiel.

L. N. Tołstoja

Ojciec i synowie. Ogrodnik i synowie.

Żółw i orzeł. Orzeł. Mrówka i gołąb.

Burza. Dziewczynka i grzyby.

S. T. Aksakow

Człowiek pod śniegiem.

I. Surikow

Dzieciństwo.

W. Majakowski

Piosenka majowa.

S. Michałkow

Szczeniak i inne opowiadania dla dzieci.

S. Marszak

Drużyna.

W. I. Lebidiew-Kumacz

Jego portret.

b) Rozwój mowy

Ćwiczenia słownikowe.

W związku z czytaniem i mówieniem wzbogacenie słownika wyrazów rosyjskich do 1500 słów w ciągu całego roku szkolnego.

Ugrupowanie wyrazów według treści znaczeniowych: naczynia, meble, odzież, rośliny, zwierzęta itd. Układanie słowników według grup znaczeniowych.

Dobór i grupowanie wyrazów oznaczających przedmioty (rzeczowniki), czynności przedmiotów (czasowniki), cechy przedmiotów (przymiotniki).

Umiejętność wynajdywania tych wyrazów w zdaniach i stawiania do nich właściwych pytań.

Ćwiczenia w zakresie nauki o zdaniu.

Nabycie umiejętności prawidłowego budowania prostych zdań z 2—5 wyrazów:

1. z przedmiotu-rzeczownika i orzeczenia-czasownika (uczeń rysuje);
2. z podmiotu, orzeczenia i dopełnienia bliższego (uczeń rysuje samolot, uczeń rysuje gwiazdę);
3. z podmiotu i orzeczenia-czasownika w czasie przeszłym (chłopiec czytał, dziewczynka czytała);

4. z podmiotu, orzeczenia i wyrazów na pytania — kiedy? gdzie? dokąd? jak?
5. z podmiotu — zaimka i orzeczenia — czasownika w 1, 2, 3 osobie;
6. z podmiotu, orzeczenia i wyrazów odpowiadających na pytania *kogo? czego? komu? czemu? czym?* i na te same pytania z przyimkami: *u kogo? do kogo? ku czemu? z kim? z czym?*
7. z podmiotu, orzeczenia i wyrazów odpowiadających na pytania: *jaki? jaka? jakie? czyj? czyja? czyje?*
8. z podmiotu i orzeczenia w liczbie mnogiej;
9. z podmiotu, orzeczenia i wyrazów odnoszących się do orzeczenia używanych we wszystkich przypadkach z wyjątkiem mianownika z przyimkami i bez przyimków;
10. z podmiotu, orzeczenia i wyrazów odnoszących się zarówno do podmiotu, jak i do orzeczenia, a odpowiadających na powyżej wymienione pytania: (np. Nowy traktor dobrze pracuje. Uczeń pisze kredą na tablicy. Nasi chłopcy byli wczoraj w kinie).

Umiejętność rozwinięcia zdania składającego się z podmiotu i orzeczenia przez dodanie na pytania nowych wyrazów do podmiotu i orzeczenia.

Umiejętność używania z rzeczownikami przyimków: *w, na, u, k, s, nad, pod, za, ot, do, i, przed, o (ob)*.

Ćwiczenia w płynnym mówieniu.

Pogadanki na temat przeczytanych tekstów. Streszczenia przeczytanego tekstu na pytania albo według planu. Omawianie obrazów, pytania, odpowiedzi, płynne opowiadanie. Treść obrazu, Ułożenie słowniczka do obrazu. Opowiadanie o sobie, o swojej pracy. Wyrazista recytacja opanowanego pamięciowo tekstu (wiersza lub prozy).

e) Pisanie i podstawy gramatyki

Przepisywanie z tekstu drukowanego i z rękopisu wyrazów, zdań i krótkich ciągłych fragmentów (do 60—70 słów). Wypisywanie na podstawie przeczytanego tekstu odpowiedzi na pytania. Notowanie z tablicy albo ze słuchu zbiorowo układanych zdań. Uzupełnianie zdań wyrazami podawanymi na tablicy lub w podręczniku. Uzupełnianie zdań wyrazami odpowiadającymi na dane pytania. Pisanie ze słuchu zdań i krótkich urywków ciągłego

tekstu (50 do 60 słów) po uprzedniej analizie słów o trudniejszej pisowni (dyktando objaśniające) albo bez analizy uprzedniej (dyktando sprawdzające). Samodzielne układanie na piśmie zdań w formie odpowiedzi na pytania, tytułów do obrazków itp. Streszczenie na pytania przeczytanego tekstu. Zapisywanie zbiorowo ułożonego opisu obrazka. Zapisywanie łatwego, opanowanego pamięciowo tekstu. Umiejętność samodzielnego ułożenia i zapisania kilku zdań na podstawie obrazka, na dany temat lub na pytanie w formie ciągłego opowiadania (wypracowania).

Ortografia.

Duże litery. Przenoszenie wyrazów. Litera „u” na końcu i w środku wyrazu; odróżnianie *u* — *ѳ*, litery *ѣ*, *ѵ*. Litery *ѧ*, *Ѩ*, *ѩ*, *Ѫ*, *ѫ* na początku i w środku wyrazu. Litera *и* po *г*, *к*, *х*, *ж*, *ч*, *ш*, *щ*. Pisanie wyrazów, w których z sylabami występują dwudźwięki: *ча-ша*, *чу-щ*. Rozłączne pisanie przyimków z rzeczownikami. Stosowanie *ь* w czasownikach (*учить*, *учишь*). Bez użycia definicji zapoznanie się z pojęciami: zdanie, podmiot, orzeczenie, rzeczownik, liczba pojedyncza i mnoga, rodzaj męski, żeński i nijaki; czasownik, czas teraźniejszy, przeszły i przyszły; przymiotnik, zaimek, przyimek.

KLASA VII.

1. Czytanie

Czytanie głośne, prawidłowe, biegle i wyraziste ze zrozumieniem tekstu podręcznika.

Czytanie ciche a następnie sprawdzenie.

Umiejętność korzystania przy czytaniu ze słownika znajdującego się w tekście oraz ze słownika alfabetycznego wyrazów trudnych.

Na pytania dotyczące tekstu przeczytanego — odpowiedzi dosłowne własnymi słowami.

Opowiadanie przeczytanego tekstu według pytań.

Zbiorowe opracowanie planu przeczytanego opowiadania lub artykułu.

Opowiadanie według planu z przytoczeniem cytat.

Nauka na pamięć krótkich wierszy, baśni, przysłów, zagadek i urywków literatury pięknej.

Tematyka.

a) Krótkie czytanki i opowiadania o przyrodzie, życiu i obyczajach narodów Z. S. R. R., o życiu dzieci radzieckich, o pracy

i wycieczki w mieście i kolchozie, o budownictwie socjalistycznym, o wybitnych postaciach Z. S. R. R. — pisarzach, uczonych, dowódcach, bohaterach Związku Radzieckiego, wodzach partii i rządu, o Leninie i Stalinie.

b) Krótkie i dostępne w treści utwory literackie — klasyczne i współczesne — lub wyjątki z nich.

Spis lektury.

I. A. Kryłow	Bajki: „Chłop i pan“, „Iwanuszka — głuptas“. Zagadki, przysłowia, zwroty „czastuszki“... „Konik polny i mrówka“, „Łabędź, szczupak i rak“, „Wilk i Żuraw“, „Mysz i szczur“, „Kot i kucharz“.
A. S. Puszkina	Wieczór zimowy, Zimowa droga, „ <i>Gonimy wieszniemi łuczami</i> “, Bajka o rybaku i rybce. Pożar w Kistyniówce (z pow. „ <i>Dubrowski</i> “)
M. J. Lermontow	Zima. Z głębi śniegów (z poematu „ <i>Bojar Orsza</i> “). Trzy palmy.
L. N. Tołstoj	Lew i piesek. Skok. Rekin.
N. A. Niekrasow	„ <i>Muzyczok s nogotok</i> “.
T. I. Tiuczew	Wiosenne wody.
A. M. Gorkij	Chłopcy Orsiannikowy. W lesie.
W. W. Majakowski	Co to jest dobrze i co to jest źle?
Dżambuł Dżabajew	Pieśń o Stalinie („ <i>Od krańca po kraniec...</i> “).
S. Michałkow	Dzień.

2. Rozwój mowy — w mowie i piśmie

Ćwiczenia słownikowe.

Gromadzenie i rozszerzanie słownika wyrazów rosyjskich (przez cały rok szkolny do 1200—1500 nowych wyrazów) w związku z czytaniem i rozmowami.

Opanowanie prawidłowej rosyjskiej mowy (wszystkich dźwięków mowy rosyjskiej i prawidłowych akcentów w wyrazach dwu- i wielosylabowych). Ugruntowanie nawyku korzystania ze słownika. Tworzenie słowników tematycznych. Tłumaczenie wyrazów rosyjskich na język polski. Dobór i grupowanie wyrazów według wskazanych cech, (rośliny, zwierzęta, zajęcia ludzi itp., rzeczownika, czasownika, przymiotnika itp., wyrazy z jednakowym rdzeniem, z tym samym przedrostkiem itd.).

Praca nad zdaniem.

Rozbiór gramatyczny zdań. Ćwiczenia w samodzielnych układaniu prostych zdań. Wytworzenie nawyku układania prostych zdań z 2—5 wyrazów:

1. Z podmiotu i orzeczenia (Słońce świeci. Ty będziesz pisał).
2. Z podmiotu, orzeczenia i dopełnienia (Uczeń pisze list).
3. Z przydawki, podmiotu i orzeczenia (Letnia noc jest piękna).
4. Z podmiotu, orzeczenia, przydawki i dopełnienia (Ja czytam nową książkę).
5. Z podmiotu, orzeczenia i okolicznika (Robotnicy idą do fabryki).
6. Z okolicznika, orzeczenia i podmiotu (W mieście zapłonęły światła).
7. Z podmiotu, orzeczenia, przydawki i okolicznika (Dzieci uczęszczały do pobliskiej szkoły).
8. Z przydawki, podmiotu, orzeczenia i okolicznika (Wiejska młodzież pracuje zgodnie).
9. Z podmiotu, orzeczenia, dopełnienia i okolicznika (Ona spotkała kolegę w klubie).
10. Z przydawki, podmiotu, orzeczenia, okolicznika i dopełnienia (Moja siostra napisała dobrze dyktando).

Tłumaczenie prostych zdań z języka rosyjskiego na polski.

Ćwiczenia w płynnym mówieniu.

Rozmowa w związku z czytaniem. Opowiadanie przeczytanego tekstu według pytań, według planu. Swobodne opowiadanie przeczytanej treści (bez planu). Układanie planu do czytanki lub opowiadania, omawianie obrazków. Stawianie pytań związanych z treścią obrazu. Biegłe opowiadanie o treści obrazu. Budowa opowiadania na podstawie obrazu. Opowiadanie o sobie, o swoich zajęciach i spostrzeżeniach. Wyraziste wygłaszanie na pamięć tekstu (wierszy i prozy).

Prace piśmienne.

Piśmienne odpowiedzi na pytania do przeczytanej czytanki, opowiadania, obrazu. Zapisanie planu do opowiadania lub opowiadań układanych zbiorowo. Streszczenie na pytania lub według planu. Prace piśmienne w związku z gramatyką i ortografią. Pisanie nieskomplikowanego tekstu wyuczonego na pamięć.

3. Gramatyka i ortografia

Zdania:

Zdania oznajmujące, pytające, wykrzyknikowe. Związek wyrazów w zdaniu (stawianie pytań). Podmiot i orzeczenie. Zdanie rozwinięte i nierozwinięte. Główne części zdania — podmiot i orzeczenie. Podrzędne części zdania: przydawki, dopełnienia, okoliczniki.

Alfabet rosyjski:

Dźwięki i litery. Samogłoski i spółgłoski. Spółgłoski twarde i miękkie. Znaczenie miękkości spółgłosek w piśmie. Dźwięczne i bezdźwięczne spółgłoski.

Porównanie z alfabetem i fonetyką języka polskiego.
Sylaba, Akcent.

Budowa wyrazu:

Temat, końcówka, rdzeń, przyrostek, przedrostek. Słowotwórstwo w języku rosyjskim. Wyrazy złożone. Wyrazy skrócone. (*Z. S. R. R., M. T. S., Kolchoz*). Ortografia samogłosek nieakcentowanych w rdzeniu wyrazów. Ortografia dźwięcznych i bezdźwięcznych spółgłosek.

Rzeczownik:

Rzeczownik oznaczający przedmioty żywe i martwe. Rodzaj rzeczowników. Liczba rzeczowników. Odmiana rzeczowników według przypadków. Odmiana zasadniczych grup rzeczowników rodzaju męskiego, żeńskiego i nijakiego. Pisownia końcówek przypadków rzeczownika w liczbie pojedynczej i mnogiej. Przyimki przy rzeczownikach.

Czasownik:

Odmiana czasownika według czasów, osób i liczb.

Bezokolicznik. Czas teraźniejszy. Czas przyszły prosty i złożony. Czas przeszły. Tryb rozkazujący. Tryb warunkowy. Pisownia czasownika w bezokoliczniku, w trybie oznajmującym. Czasowniki kończące się na *ся*. Rozłączne pisanie *nie* z czasownikami.

Przymiotnik:

Znaczenie przymiotnika i jego rola w zdaniu. Odmiana przymiotnika według rodzaju, liczby i przypadku. Pisownia przymiotników. Krótkie przymiotniki nieodmienne (jakościowe).

Liczebnik:

Liczebniki główne i porządkowe, ich odmiana (od 1—100 a także 200—400, 500, 800, 1000).

Zaimek:

Rola zaimka w zdaniu. Odmiana zaimków osobowych, dzierżawczych i wskazujących. Pisownia zaimków osobowych z przyimkami.

Przysłówek:

Znaczenie i klasyfikacja przysłówków. Pisownia najczęściej używanych przysłówków.

Przyimek:

Użycie przyimków z rzeczownikami, liczebnikami i zaimkami. Wykaz przyimków najczęściej używanych z różnymi przypadkami.

Spójnik:

Użycie spójników w zdaniu.

Partykuła i wykrzyknik — ich znaczenie i sposób użycia w zdaniu.

KLASA, VIII.

1. Czytanie

Czytanie głośne, prawidłowe, biegle, wyraziste ze zrozumieniem dostępnego pod względem treści i słownictwa tekstu wybranego z podręcznika.

Czytanie ciche według określonej wskazówki a następnie sprawdzanie. Samodzielna lektura domowa według wskazówek nauczyciela. Czytanie ze słownikiem. Układanie planu przeczytanego opowiadania lub czytanki. Streszczenie na podstawie planu, zwięzłe streszczenie tekstu. Uczenie się na pamięć wierszy i urywków prozy.

Tematyka:

- a) Dostępne pod względem objętości, treści i słownictwa opowiadania o życiu, pracy i obyczajach narodów Z. S. R. R w przeszłości i teraźniejszości.
- b) Krótkie i dostępne pod względem treści utwory rosyjskiej literatury pięknej klasycznej i współczesnej albo urywki z nich. Wydawane w języku rosyjskim dziecięce gazety i pisma.

Wykaz lektury szkolnej:

A. S. Puszkina	List na Syberię. Chmura. Urywek z powieści „Córka kapitana“.
M. J. Lermontow	Opowiadanie o Karagezie (z pow. „Bella“)
F. I. Tiutczew	Burza wiosenna.
N. A. Niekrasow	Generał Toptyg. Dziad Mazaj i zajęce.
W. M. Garszyn	Sygnal.
A. M. Gorkij	Pieśń o Sokole, Pieśń o zwiastunie burzy.
W. W. Majakowski	Kim być.
N. Ostrowskij	Oswobodzenie Zychraja (z pow. „Jak się hartowało stal“).
I. W. Stalin	O Leninie („Orzeł górski“, „Skromność“). Kobieta w kołchozie.

Wiersze poetów sowieckich: Lebidiewa — Kumacza, Michałkowa, Tichonowa, A. Sarkowa i innych.

2. Rozwój mowy — w mowie i w piśmie

Ćwiczenia słownikowe.

Bogacenie słownika wyrazów rosyjskich (przez cały rok szkolny od 1200—1500 nowych wyrazów) w związku z czytaniem, rozmowami i ćwiczeniami gramatycznymi. Ugruntowanie prawidłowej wymowy wszystkich przyswojonych wyrazów rosyjskich. Utrwalenie nawyków w używaniu słownika. Samodzielne układanie alfabetycznych i tematowych słowników rosyjsko-polskich (celem informacji i opanowania). Dobór i grupowanie wyrazów według różnych cech, znaczenia i rodzajów gramatycznych itd.

Praca nad zdaniem.

Poznanie w praktyce budowy zdania rosyjskiego (prostego i złożonego) w związku z ćwiczeniami gramatycznymi. Rozbiór gramatyczny zdań (według typów albo części zdania). Utrwalenie nawyku samodzielnego układania zdań różnych typów w miarę przerabiania składni języka rosyjskiego. Tłumaczenie zdań z języka rosyjskiego na język polski i z języka polskiego na język rosyjski.

3. Gramatyka, pisownia i znaki przestankowe

a) Składnia zdania prostego.

Pojęcie o zdaniu prostym i złożonym. Zdanie i jego części. Rodzaje związku wyrazów w zdaniu (współrzędność, nadrzędność i podrzędność wyrazów). Zdanie nierozwinięte i rozwinięte.

Zdanie pełne i niepełne.

Zdanie osobowe i bezosobowe.

Przedmiot i jego rodzaje; przedmiot wyrażony przez rzeczownik i przez zaimek.

Orzeczenie i jego rodzaje wyrażone przez czasownik, skrócony przymiotnik i rzeczownik.

Określenie i jego rodzaje wyrażone przez przymiotnik, zaimek, liczebnik.

Dopełnienie i jego rodzaje wyrażone przez rzeczownik, przez zaimek bez przyimka i z przyimkiem.

Okoliczniki: miejsca, czasu, sposobu, przyczyny, celu, rodzaje okoliczników (wyrażone przez przysłówek, rzeczownik i przyimek).

Mowa niezależna: przestankowanie przy użyciu mowy niezależnej. Zdania z jednorodnymi częściami, z równoważnikami zdań i bez nich. Znaki przestankowe w zdaniach o jednorodnych częściach.

b) Składnia zdania złożonego.

Zdanie złożone współrzędne ze spójnikami *i*, *a*, *no* i bez nich.

Znaki przestankowe w zdaniu złożonym współrzędnie.

Zdanie złożone podrzędnie. Pojęcie o zdaniu głównym i pobocznym w zdaniu złożonym współrzędnie. Spójniki i łączniki w zdaniach złożonych współrzędnie.

Zdanie poboczne określające. Zdanie poboczne dopełniające, warunkowe, przyczynowe, przyzwalające, celu, czasu, miejsca, sposobu.

Rozdzielanie zdania pobocznego od głównego za pomocą przecinka.

Pojęcie o mowie niezależnej i zależnej. Znaki przestankowe w zdaniu z mową niezależną i po słowach autora.
